

STRAFRECHTELIJKE PROBLEMEN BIJ DE GEVANGENISHERVORMING

Rede ter opening van de Jaarvergadering der Prot. Chr. Reclaseringsver.
te Amsterdam op 28 Juni 1949
uitgesproken door Prof. Dr. H. Dooyeweerd.

Dames en Heren,

Het is mij een voorrecht u allen weder hartelijk welkom te heten op onze jaarvergadering, die na enige omzwervingen in belangrijke centra van ons reclasseringswerk als Rotterdam, Utrecht en Arnhem opnieuw in de hoofdstad des lands wordt gehouden. In 't bijzonder begroet ik de vertegenwoordiger van de Minister van Justitie, Mr. Tjaden, wiens aanwezigheid door ons steeds hoog wordt gewaardeerd, omdat hij in de volle zin des woords is geworden de levende verbindingsschakel tussen het Departement en de Instellingen, die het particulier initiatief op reclasseringsgebied belichamen.

Ik begroet hier ook in 't bijzonder de vertegenwoordiger van het Amsterdamse Gemeentebestuur, wethouder In 't Veld, en de vertegenwoordigers onzer zuster-instellingen, met wie wij ons in een gemeenschappelijke taak ten nauwste verbonden weten.

Het is min of meer een vaste traditie onzer jaarvergaderingen geworden, dat de openingsrede van uw voorzitter in hoofdzaak gewijd was aan de principiële problemen, waarvoor het zich ontwikkelende strafrechtelijke en penitentiaire stelsel ons in onze christelijke reclasseringstaak plaatst.

Maar het tempo, waarin deze gehele ontwikkeling zich bezig is te voltrekken, is zo snel geworden, dat voor een ernstige principiële bezinning schier geen tijd en belangstelling schijnt over te blijven.

Sinds de vroegere Duitse invloed op de ontwikkeling onzer strafrechtsbeschouwingen, door de catastrofie van het nazisme en de daarop gevolgde geestelijke en materiële in-

eenstorting van ons machtig Oostelijk nabuurland voorlopig is uitgeschakeld, schijnt ook de belangstelling voor de diepere principiële vragen op strafrechtelijk en criminologisch gebied in brede kring ten enemale verflauwd en onze na-oorlogse oriëntering aan de Angel-Saksische geest met zijn sterk pragmatistische inslag was weinig bevorderlijk aan diepere geestelijke bezinning.

Wie kan zich heden ten dage nog inleven in de felheid van de scholenstrijd in het strafrecht, toen de klassieke school haar principiële aanvallen op de voorwaardelijke veroordeling richtte en strafrecht en reclassering als volstrekt gescheiden gebieden werden geproclameerd? Wie neemt het heden ten dage nog op voor de klassieke vergeldingsleer, die op strafrechtelijk terrein slechts het binnen de wettelijke omschrijving vallend abstracte vergrijp in aanmerking wilde nemen en het rekening houden met de gehele persoonlijkheid van de dader, zijn sociaal milieu en de eisen der maatschappelijke beveiliging in wezen als een aantasting van de grondslagen van het strafrecht beschouwde?

Wie verdedigt thans nog een gevangenisstelsel, waarin de eenzame opsluiting vrijwel het enig aanknopingspunt voor de reclassering vormde?

De klassieke theorie, die voornamelijk in Duitsland haar kampioenen had, is dood.

Haar opvolgster, de neo-klassieke school, sloot het bekende compromis met de moderne richting, die het strafrecht wilde omzetten in een systeem van maatregelen, die op afschrikking, opvoeding, en beveiliging

van de maatschappij waren gericht en waar- in het vergrijp nog hoogstens als symptoom van min of meer persoonlijke criminele aanleg, maar niet langer als rechtsgrond voor de sanctie in aanmerking kwam.

Ik heb er steeds op gewezen, dat deze z.g. neo-klassieke richting, die het wezen van het strafrecht trachtte te redden, en het compromis met de moderne richting zocht in een dualistisch stelsel van straffen en strafrechtelijke maaregelen, principieel op wankelende basis stond en praktisch tot uiterst gekunstelde en ondoorvoerbare constructies moest leiden.

En waar men van christelijke zijde tegen de stormachtig opdringende moderne richting, die met de begrippen straf en schuld principieel had afgerekend, eerst steun bleek te zoeken bij de klassieke school, om vervolgens zich in het neo-klassieke kamp te scharen, heb ik voortdurend gewaarschuwd tegen deze bondgenootschappen en van meetaf getracht u op te wekken tot een zelfstandige bezinning op de verhouding van straf en reclassering vanuit schriftuurlijk-christelijk standpunt.

Deze waarschuwing en opwekking waren niet overbodig. Het bondgenootschap met de klassieke richting, die in wezen uit dezelfde humanistische wortel werd gevoed als de moderne, heeft jarenlang de ontwikkeling van de christelijke reclasseringsarbeid tegengehouden. En de alliantie met de neo-klassieke school heeft ons verward in een dualisme, dat met de dag zijn gekunsteldheid en principiele zwakheid duidelijker openbaart.

De voortdurende uitholling van de klassieke vergeldingsidee, nodig geworden, om aan de steeds verder veldwinnende opvoedings- en sociale beveiligingsgedachte tegemoet te komen, gaf aan de neo-klassieke theorie inzake het wezen der straf geleidelijk het aanzien van een ruïne, die voor de practijk onbewoonbaar moest worden verklaard.

Schier onmerkbaar had men de idee, dat straf in wezen is vergelding van een bedreven rechtsbreuk met een daarvoor verdiend leed omgezet in de ideeën der speciale en generale preventie, die met het klassieke, bloot op de evenredigheid van de strafmaat met de zwaarte van het incidentele vergrijp be-

rekende, vergeldingsbegrip niets meer gemeen had. Het wekte slechts verwarring, dat men voor deze preventie-ideeën, die op zichzelf ook voor hen, die met de begrippen straf en schuld principieel hadden afgerekend, op beperkt terrein zeer goed aanvaardbaar waren, met de oude vergeldingsgedachte ging vereenzelvigen. Want de afschrikking van de dader individueel en van anderen in 't gemeen kon men, zo men nog iets van de vergeldingsgedachte wilde redden, alleen tot een der **doeleinden**, maar nimmer tot het **wezen** der straf rekenen. Bovendien heeft de practijk er toe geleid, dat de oplegging van straf met afschrikkende werking onder invloed van de grootscheepse opmars der opvoedingsgedachte in de normale rechtspleging tot 'n beperkt terrein is teruggedrongen.

Strafrechtsdogmatiek en hervormingsbeweging.

Zo werd het geleidelijk merkwaardig stil rondom de principiële strijdvragen inzake de verhouding van strafrecht tot reclassering en sociale beveiliging.

De eigenlijke strafrechtsdogmatiek bleef zich in de banen van de klassieke, resp. neo-klassieke opvatting van het delict en de strafvergelding bewegen. Zij bleef geheel toegespitst op het geïsoleerde strafbaar feit en was in wezen op een individualistische grondslag opgetrokken.

De grote hervormingsbeweging, die zich in de strafrechtspleging en hetgevangeniswezen doorzette, ging geheel buiten haar om en werd in wezen door de sociologische en pædagogische gezichtspunten der moderne richting geleid. En waar de individualistische en abstracte opvatting van de strafvergelding al te zeer te kort schoot om de nieuwe koers in wetgeving en rechtspleging te dekken, greep men naar het neo-klassieke compromis: de onderscheiding van straf en strafrechtelijke maatregel, zonder zich het hoofd te breken over de vraag hoe dan de maatregel zich principieel in het oude strafrechtelijke kader liet voegen.

Dit bleef ook de dogmatische grondslag van ons Strafwetboek. Terwijl onder algemeen enthousiasme de differentiatie in de straf-

rechtelijke en penitentiaire behandeling der delinquenten zich in een verheugend tempo doorzette, bleef de dogmatische beschouwing van de daad, van het strafbaar feit, en daarmee ook van de strafvergoeding, op de oude eenvormige klassieke grondslag rusten. De beroepsmisdaad bleef men op de traditionele wijze in afzonderlijke gelegenheidsdelicten knippen. Het groepsdelict, dat criminologisch zo zeer de aandacht trok, bleef in de strafrechtsdogmatiek 'n onbekende grootheid. De juridische schuld- en onrechtmatigheidsleer bleef geheel gebaseerd op de eenvoudige juridische beschouwing van 't delict in zijn toerekening aan het criminele individu, zonder dat in deze beschouwing en de daarop gebaseerde wettelijke omschrijvingen der strafbare feiten zich enige differentiatie baan brak die aan de sociale structuur-verscheidenheid der criminaliteit ook juridisch recht liet wedervaren.

Het gebrek aan belangstelling voor een grondige herziening van de strafrechtsdogmatiek.

Er is schijnbaar geen enthousiasme te wekken voor een grondige herziening onzer strafrechtsdogmatiek, die als een innerlijk vermolmd fundament het steeds stijlozer complex onzer strafwetgeving heeft te dragen. Iedere poging in deze richting wordt van modernistische zijde als een nieuwe opleving van de verafschuwde scholastische rechtsdogmatiek gedisqualificeerd en van neo-klassieke zijde onmiddellijk misverstaan als een verwarring van juridisch-normatieve en sociologisch-verklarende denkwijze. Neo-klassieke en moderne richting hadden in de praktische strafrechts- en penitentiaire politiek op een breed terrein de godsvrede gesloten, door zoveel mogelijk de principiële strijdvragen over de verhouding van straf, reclassering en sociale beveiliging uit te schakelen. En in het algemene hervormings-enthousiasme raakten deze strijdvragen geheel op de achtergrond. Zo werd het merkwaardig stil op het oude slagveld der overtuigingen. Maar het was een stilte, die voor de principiële bezinning de dood betekende.

En het gevaar is verre van denkbeeldig, dat de „pénétration pacifique" van de door het humanistisch wetenschapsideaal gevoede moderne richting in onze strafrechtsbeschouwing geleidelijk de ideeën van straf, schuld en boete zal ondermijnen. Dit proces is reeds lang bezig zich geruisloos te voltrekken. Theoretisch houdt men aan de oude dogmatische grondslagen wel vast. Maar praktisch houdt men zich vrijwel geheel aan het program der moderne richting.

De verklarende sociologie en criminologie, die de oorzaken van de misdaad nasporen, zullen ons immers ook de doelmatige bestrijdingsmiddelen aan de hand doen. De juiste diagnose van de criminaliteit zal de basis vormen van de rationele therapie en de vraag, of men deze sociale bestrijdingsmiddelen al of niet straf wil noemen en of men nog van schuld en verantwoordelijkheid wil spreken, worden praktisch steeds meer zaak van persoonlijke voorkeur en overtuiging, maar raken niet langer het wezen van de misdaadbestrijding. En — om de oude strijdvragen niet opnieuw tot leven te wekken — voegt de moderne richting zich in het formele kader der neo-klassieke strafrechtsdogmatiek, dat haar in materiële zin immers nauwelijks meer hinderpalen in de weg stelt.

De principiële noodzakelijkheid van een herziening van de dogmatische grondslagen van ons strafrecht.

Wil men het hier gesignaleerde gevaar voor principiële ondermijning van de ideeën van straf, schuld en vergoeding onder invloed van de op zichzelf zeer verheugende vervolmaking van de ineenschakeling van strafrechtspleging, gevangeniswezen en reclassering inderdaad keren, dan zal het opnieuw tot een principiële bezinning over de onderlinge verhouding van deze ineengeschakelde instituten moeten komen. En wij zullen op reformatorisch-christelijk standpunt het onze hebben bij te dragen tot een principiële hervorming van de strafrechtsdogmatiek en van haar grondslagen: de opvattingen i.z. 't strafbaar feit, en de aard der strafvergoeding. En deze hervorming is slechts tot stand te brengen

bij de ontwikkeling van een christelijke sociologie en criminologie die zich niet langer op de basis van een natuurwetenschappelijk of historisch verengd werkelijkheidsbeeld plaatsen, maar met de normatieve aspecten der menselijke samenleving ten volle rekening houden en daarom voor de strafrechtsdogmatiek niet langer fnuikend zullen zijn, maar integendeel haar noodzakelijk en levend fundament zullen moeten worden.

Want de gangbare tegenstelling tussen de verklarende sociologie en criminologie, die alle normen zouden hebben uit te schakelen en de strafrechtsdogmatiek, die slechts met abstracte normatieve begrippen zou kunnen werken onder uitschakeling van alle verklarende gezichtspunten, is in een modern-humanistische visie op de werkelijkheid gegrond, die zich met de schriftuurlijk christelijke niet verdraagt.

Het ontwerp van de nieuwe Beginselenwet.

Deze principiële overpeinzingen, waarvan ik u ter inleiding van mijn openingsrede deelgenoot maakte, vinden haar rechtstreekse aanleiding in de bestudering van het Ontwerp tot vaststelling van een nieuwe Beginselenwet gevangeniswezen en daarmede verband houdende wijzigingen van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering, dat bij Kon. Boodschap van 6 April j.l. bij de Tweede Kamer der St. Generaal werd ingediend.

Met bekwame spoed heeft de Minister van Justitie de voorbereiding van de wettelijke regeling der door de commissie Flick ontworpen hervorming van ons gevangeniswezen ter hand genomen.

Slechts in formeel-legislatief opzicht wijkt 't ten departemente uitgewerkte wetsontwerp van de voorstellen dezer commissie belangrijk af. De commissie had zich n.l. strikt gehouden aan haar opdracht om na te gaan welke maatregelen voor de uitbouw van het gevangeniswezen „zonder ingrijpende wetswijzigingen” mogelijk konden worden geacht. Zij had er zich dus in haar legislatieve voorstellen toe beperkt uit de bestaande wetgeving alle bepalingen te schrappen, die een uitbouw in

de door haar aangegeven zin zouden verhinderen. Minister Wijers was echter terecht van oordeel, dat, gezien de ingrijpende aard der voorgestelde materiële herziening, deze ook een ingrijpende wetswijziging noodzakelijk maakt, die de positieve richtlijnen van de in te voeren hervorming bevat. En zo werd een geheel nieuwe Beginselenwet ontworpen.

Dit is inderdaad de enige oplossing, die in het kader van onze rechtsstaat past. Immers de oude Beginselenwet van 14 April 1886 (St.bl. 62), en de daarmede verband houdende Gestichtenwet van 3 Jan. 1884 (St.bl. 3), die nog geheel op 't cellulaire stelsel rustten, waren reeds lang practisch op non-activiteit gesteld door de noodwet van 22 Nov. 1918 (St.bl. 607), volgens welke iedere gevangenisstraf in gemeenschap zou kunnen worden ondergaan en deze straf op alle, door de Minister van Justitie aan te wijzen plaatsen zou kunnen worden ten uitvoer gelegd. Aan deze noodwet lag allermint het motief van gevangenshervorming ten grondslag. Zij was slechts tot stand gekomen in verband met het gebrek aan plaatsruimte in de strafgestichten onder de buitengewone omstandigheden, die zich in het jaar 1918 voordeden. Zij is niettemin tot op heden het wettelijk kader gebleven, waarbinnen zich de experimenten met de gesloten en open strafkampen, die in de voorgenomen penitentiaire hervorming zulk een belangrijke plaats zullen innemen, hebben voltrokken. En hierbij was practisch alles aan het beleid van de Minister overgelaten. Wettelijke richtlijnen voor dit beleid ontbraken ten enen male.

Het is dus inderdaad hoog tijd, dat de oude Beginselen- en Gestichtenwet met de haar doorbrekende noodwet van 1918 door een nieuwe principiële wettelijke regeling worden vervangen.

Nu principiëel voor de differentiatie van de gestichten en van 't regiem gekozen is, heeft de oude onderscheiding tussen gewone en bijzondere gevangenen uiteraard geen zin meer en een aanwijzing van de gestichten, zoals die in de afzonderlijke Gestichtenwet was gegeven, is niet meer bruikbaar. Slechts de indeling der gestichten en de differentiatie der gevangenen vinden in het nieuwe ontwerp Beginselenwet een principiële regeling.

De strafrechtelijke problemen bij de voorgenomen gevangenis-hervorming.

Wie zich nu verdiept in de hier ontworpen legislatieve uitwerking van de door de commissie Fick voorgestelde penitentiaire hervorming, en in de Memorie van Toelichting, die het wetsontwerp vergezelt, zal, zo hij althans nog enige belangstelling voor de principiële grondslagen van het strafrecht heeft behouden, met mij moeten erkennen, dat daardoor problemen worden opgeroepen, die zich binen het kader van de gangbare neo-klassieke strafrechtsdogmatiek, waarop tenslotte ook ons strafwetboek gebouwd is, niet bevredigend laten oplossen.

De gewijzigde verhouding tussen rechter en administratie.

Het eerste probleem, dat in de M.v.T. zelve naar voren wordt gebracht, is nog niet het belangrijkste. Het bestaat in de totaal gewijzigde verhouding tussen rechter en administratie, die door de voorgestelde hervorming, of, gelijk de M.v.T. zegt, „uitbouw” van het gevangeniswezen zal ontstaan. Bij het cellulaire stelsel bepaalde de rechter de duur van de gevangenisstraf, terwijl de kwaliteit van deze straf gelijk was, onverschillig of zij in de gevangenis te Breda, Rotterdam, Groningen of elders werd ondergaan.

Slechts in enkele gevallen was de aard van de straf een andere, zoals wanneer op grond van art. 13 van het Wetb. van Strafrecht tot ondergaan van de straf in de jeugdgevangenis werd veroordeeld, of wanneer de rechter krachtens art. 17a W.v.S. bepaalde, dat de opgelegde straf in een bijzondere gevangenis moest worden uitgezeten. Maar 't bleef ook in zulke gevallen de rechter zelf, die bij het bepalen van de strafduur met de aard der straf (het al of niet zwaardere of lichtere regiem) kon rekening houden en in die zin de eisen der vergeldende gerechtigheid bij zijn strafvonnis kon laten wegen.

Maar bij een gedifferentieerd systeem, als door de commissie Fick voorgestaan en dat ook in het wetsontwerp wordt overgenomen, zal de kwaliteit der gevangenisstraf aanmerkelijk verschillen naarmate men in een nog

cellulair gesticht wordt ingesloten dan wel de straf in beperkte gemeenschap of in een kampgevangenis ondergaat. Nu acht de Minister het met de commissie Fick redelijk, dat de administratie aan de hand van een onderzoek van de persoon van de veroordeelde beslist voor welk soort inrichting deze het meest in aanmerking komt.

In het rapport van de commissie Fick was — ik heb in mijn vorige jaarrede dit met voldoening geconstateerd — de differentiatie niet alleen als van essentieel belang voor de heropvoeding en reclassering gezien, maar niet minder als eis van de vergeldende gerechtigheid: „Indien het gevangeniswezen”, zo merkte zij op, „geen verschillen in uitrusting en regiem vertoonde en gekenmerkt werd door 'n grijze eenvormigheid, dan zou de strafexecutie in stede van gelijk juist geheel ongelijk zijn, omdat een uniform regime, gezien de verscheidenheid der gedetineerden, de een veel harder treft dan de ander. De eis om te komen tot een gedifferentieerd gevangeniswezen is dan ook een eis van rechtvaardigheid.”

Dit was een nieuw en fris geluid in de straftheorie, en tegelijk een, zij 't al incidentele poging, om het neo-klassieke dualisme in een reëler en gedifferentieerder opvatting van de vergeldende gerechtigheid te boven te komen. Maar onder strafrechtelijk en strafprocessueel gezichtspunt beschouwd, wordt het dan te minder aanvaardbaar een nieuw dualisme in 't leven te roepen tussen de strafoplegging, die aan de rechter blijft toevertrouwd, en de beslissing over de wijze van ten uitvoerlegging, die men in de handen der administratie wil leggen.

In het komend gevangenisstelsel zal immers de tweede beslissing verreweg de belangrijkste worden en zij behoort bij een gezonde opvatting van de rechtspraak dan ook bij de rechter te blijven. Maar waarom wil men hier blijkbaar niet aan?

Het persoonlijkheidsonderzoek, dat inderdaad aan de beslissing imperatief behoort vooraf te gaan, kan toch evengoed aan de rechterlijke uitspraak als aan een administratieve beslissing ten grondslag worden gelegd? Waarom vertrouwt men dit aan de rechter niet toe?

Ik kan mij niet onttrekken aan de indruk, dat hier het neo-klassiek dualisme weer een belangrijke rol speelt.

Men ziet in de rechtspraak, althans voor zover ze nog niet gespecialiseerd is, blijkbaar nog de draagster van de oude eenvormige vergeldingsidee, die zich met de eisen van 'n meer en meer de heropvoedings- en sociale beveiligingsgedachte tot uitdrukking brengende bepaling van de wijze van tenuitvoerlegging der straf niet verdraagt. Daarom moet dan de bestuursmacht, die aan de rechterlijke vooroordelen niet gebonden is, de draagster worden van een nieuwe, gedifferentieerde idee der strafvergoeding, die met de eisen der heropvoeding en sociale beveiliging harmonieert. Maar dit zou dan tevens een gedeeltelijke disqualificatie betekenen van de rechterlijke macht.

De Minister heeft blijkbaar gevoeld, dat hier iets wringt en dat op deze wijze de strafrechtspraak feitelijk in tweeën zou worden geknipt en in haar in de toekomst belangrijkste factor aan de rechter zou worden onttrokken. Mede daarom heeft hij in het wetsontwerp de beginselen opgenomen, waarop de differentiatie der gestichten en daarmee de criteria voor de selectie der veroordeelden zullen berusten. De rechter kan dan althans weten volgens welke criteria de administratie hierbij te werk gaat. Bij het bepalen van de strafmaat kan hij dan, zo mert de M.v.T. op, met voldoende zekerheid uitmaken in welk soort gesticht de administratie de veroordeelde zijn straf zal doen ondergaan. „De rechter kan de gedragslijn der selecterende ambtenaren slechts vooruit bepalen, wanneer hij weet, welke mogelijkheden van differentiatie de gestichten van het gevangeniswezen bieden”. Met alle waardering voor de goede bedoeling, welke uit deze zinsnede van de M.v.T. spreekt, kan ik toch niet vinden, dat hierdoor de voorgestelde splitsing van de naar haar aard rechterlijke taak in een rechterlijke en een administratieve aannemelijker is gemaakt. Immers met de enkele wetenschap van de wettelijke criteria voor differentiatie en selectie kan de rechter nog allerminst de gedragslijn der selecterende ambtenaren vooruit bepalen. Daarvoor is immers het

concrete persoonlijkheids-onderzoek noodzakelijke grondslag en de kennis van de conclusies, die door de selecterende ambtenaren daaruit zullen worden getrokken. Voorzover de informaties over persoonlijkheid en karakter van de veroordeelde in de voorlichtingsrapporten zijn te vinden, staan ze natuurlijk ook aan de rechter ter beschikking. Maar de conclusies van de selectieambtenaren, eventueel uit een aanvullend onderzoek getrokken, heeft hij uiteraard bij het bepalen van de strafmaat niet in de hand. De rechterlijke prognose van de beslissing der administratie zal dus steeds gevaar lopen te falen. En de vraag blijft: Hoe kan in het nieuwe systeem van uitvoering van de straf de strafmaat redelijkerwijze worden bepaald zonder dat tezelfder tijd is beslist over de wijze van tenuitvoerlegging? Deze vraag zal nog prangender worden, wanneer men bedenkt, dat in de komende Beginselenwet slechts de criteria voor de eerste, nog betrekkelijk ruwe selectie zullen worden neergelegd; terwijl de verdere, in het rapport der commissie Fick zogenoemde „dynamische” selectie voorshands geheel aan wettelijke regeling gespeend zal blijven. En gesteld, dat in de praktijk dit alles mee zal vallen en de Minister toch zou blijken gelijk te hebben, wanneer hij zegt, dat de rechter aan de hand van de wettelijke selectie-criteria volkomen in staat zal zijn de gedragslijn der selecterende ambtenaren vooruit te bepalen, dan zou het toch eigenlijk geheel onbegrijpelijk worden, waarom men dan de eerste selectie niet aan de rechter zelf wil toevertrouwen.

Het valt trouwens op, dat in 't wetsontwerp de aangenomen taakverdeling tussen rechter en administratie niet consequent is doorgevoerd. Immers er wordt geen wijziging voorgesteld van het bestaande art. 13 voor wat betreft de bevoegdheid van de rechter, om zelf het bevel te geven, dat de straf in een jeugdgevangenis zal worden ondergaan.¹⁾ Zeker, er zullen thans meerdere jeugdgevan-

1) In het wetsontwerp is bovendien verzuimd de in het nieuwe stelsel niet meer passende uitdrukking „eene bijzondere strafgevangenis voor jongelieden” te wijzigen.

genissen met onderscheiden regiem komen. Maar wanneer men art. 13 op dit punt ongewijzigd laat, zal niets de rechter beletten zelf bij zijn vonnis het gesticht te bepalen, waarin de straf zal worden ondergaan. Zoals hij dit practisch ook tot nu toe deed en — met de veiligheidskleppen, welke in de artt. 13a en 13d waren voorzien — tot nu toe op bevredigende wijze gedaan heeft.

Wordt het principiële verschil tussen straf en maatregel in het wetsontwerp opgeheven?

Belangrijker intussen, dan 't hier besproken punt, dat ik alleen hierom enigszins uitvoerig heb behandeld, omdat hier m.i. sprake is van een anomalie in het wetsontwerp, die allicht ook bij de parlementaire behandeling niet aan de aandacht zal ontsnappen, acht ik een uitlating in de M.v.T. over de verhouding van straffen tot maatregelen, die een bijzonder relief krijgt in het licht van mijn inleidende beschouwingen.

Zij wordt min of meer terloops gedaan ter rechtvaardiging van de nieuw voorgestelde regeling, volgens welke de kosten van verpleging van ter beschikking van de regering gestelde personen niet langer zullen worden verhaald op de verpleegde of op de tot alimentatie verplichte familieleden.

Tweeërlei argument wordt hiervoor aangevoerd. In de eerste plaats, dat 't achterwege laten van dit verhaal voor de staat financieel weinig betekent vanwege de relatief hoge administratieve kosten, die ermee verbonden zijn. In de tweede plaats de ontwikkeling van ons strafrecht als geheel, waarin 't principiële verschil tussen straffen en maatregelen hoe langer hoe meer bezig is te vervagen. Ik wil de desbetreffende passage uit de M.v.T. hier in haar geheel citeren, omdat zij een scherp licht werpt op de principiële problemen, in mijn inleiding bedoeld.

„Deter beschikkingstelling van de regering”, zo wordt hier gezegd, „is weliswaar 'n maatregel, die mede ten voordele van de betrokkene bedoeld is, doch die in wezen de strekking heeft de gemeenschap te beveiligen tegen elementen, die buiten hun schuld ge-

vaar voor haar zouden kunnen opleveren. Deze ter beschikkingstelling is in zekere zin vergelijkbaar met de „bewaring” (bedoeld is die van beroeps- en gewoonte-misdadigers), die eveneens beveiliging van de gemeenschap ten doel heeft. Een voorloper van de ter beschikkingstelling, zij het op 'n ander terrein, is de bijkomende straf van plaatsing in een rijkswerkinrichting, die evenmin het karakter van straf draagt, maar veeleer van verwijdering uit de maatschappij van in die maatschappij niet passende elementen. En evenmin als nu er aan gedacht wordt de kosten van bewaring en van de plaatsing in een rijkswerkinrichting op de betrokkene of zijn tot alimentatie verplichte familieleden te verhalen, schijnt het redelijk in het geval van ter beschikkingstelling van de regering de kosten van de verpleging ten laste van de betrokkene zelf te doen komen. Hoewel het instituut der ter beschikkingstelling bedoeld is als niet defamerend en op die grond het verhaal van kosten van verblijf in een krankzinnigengesticht mogelijk is gemaakt, wordt door de ontwikkeling, die het strafrecht in de laatste tientallen jaren genomen heeft, 't verschil tussen straf en maatregel door de betrokkenen niet meer scherp als zodanig gevoeld. Dit gevoel zal door de voorgestelde regeling van tenuitvoerlegging van vrijheidsstraffen, die volgens artikel 26 van het ontwerp mede gericht is op de reclassering der betrokkenen, nog minder scherp worden.”

In het laatste gedeelte van de hier door mij geciteerde passage wordt eigenlijk — zij 't al in voorzichtig gestelde bewoordingen — openlijk het fiasco erkend van de neo-klasieke strafrechtstheorie. Zeker er wordt hier niet gezegd, dat er geen principiële verschil tussen straf en maatregel bestaat, maar slechts, dat 't verschil door de betrokkenen hoe langer hoe minder zal worden gevoeld. Maar dit laatste zal toch alleen mogelijk zijn doordat inderdaad het door de neo-klasieke theorie als voor de handhaving van de aard der straf fundamenteel geachte reële onderscheid tussen straf en maatregel inderdaad bezig was te verflauwen en doordat dit proces in belangrijke mate zal worden versneld, wanneer de door ons allen toegejuichte differentiatie in de ten uitvoerlegging der

straf haar volle invloed zal gaan openbaren. Dat dit inderdaad 's Ministers eigen overtuiging is, en dat hij ook niet aarzelt daaruit de consequenties te trekken, blijkt uit de toelichting op de artt. 26, 27 en 28 van het ontwerp Beginselenwet, die richtlijnen voor de differentiatie van het regiem, de selectie en de verlening van individuele voorrechten bevatten.

Want hier wordt eigenlijk openlijk het principiële verschil tussen straf en maatregel opgeheven.

Ik wil ook hier de desbetreffende uitspraken woordelijk aanhalen: In de toelichting op art. 26 wordt allereerst opgemerkt: „De gedwongen vrijheidsberoving in de gestichten is in de eerste plaats tenuitvoerlegging van de opgelegde straf of maatregel. Zij is daarnaast nog meer en wel een onderdeel van het reclasseringsproces van de gevangenen, dat reeds vóór de veroordeling begint en vaak na de beëindiging van de straf tijd nog niet is geëindigd”. In aansluiting hieraan wordt in de toelichting op de artt. 27 en 28 gezegd: „Uit het dubbele karakter van de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen volgt, dat de gedetineerde moet voelen, dat hij door de vrijheidsbeneming een straf voor zijn gepleegd delict ondergaat, doch dat daarnaast bij hem 't besef moet worden levendig gehouden, dat hij als mens in de maatschappij 'n plaats heeft in te nemen. Deze dubbele werking van de straf kan niet beter worden tot uiting gebracht dan door de aanvang van de straf zwaarder te doen zijn en naar gelang de geschiktheid van de betrokkene om zich aan het maatschappelijk leven aan te passen blijkt, grotere vrijheden te verlenen.”

M.a.w. de Minister wil in het regiem zelve tot uitdrukking brengen, dat ook de maatregel in wezen 't karakter van straf draagt. En dit betekent, wanneer hier niet van 'n „slip of the pen” sprake is, niet minder dan een principiële doorbreking van een der strafrechtsdogmatische grondslagen van ons Wetboek. En tegelijk blijkt hier, dat 't toch nog een probleem blijft, hoe het strafkarakter tot uitdrukking moet worden gebracht in het regiem. Want de Minister wil terecht het progressieve stelsel, dat hij in zijn aangehaalde uitspraak op het oog had, niet im-

peratief voorschrijven, maar ook vrijheid voor andere proefnemingen laten.

Het karakter van de plaatsing in een rijkswerkinrichting.

Het is intussen voor een juiste beoordeling van de hier gesignaleerde situatie goed, dat wij de door de Minister genoemde voorbeelden van maatregelen behoorlijk onderscheiden. Er bestaat geen gevaar, dat in de volks-overtuiging het besef van het principiële verschil tussen de plaatsing door de Regering van een ter beschikking gestelde in een krankzinnigengesticht en de uitvoering van een opgelegde vrijheidsstraf niet langer zou worden gevoeld.

Wat de plaatsing in 'n rijkswerkinrichting betreft, ligt de zaak reeds geheel anders. Deze maatregel is in ons Strafwetboek aan het Franse recht ontleend, waar hij inderdaad niet als straf fungeerde. Om aan theoretische bezwaren tegen zulk 'n maatregel, die geen strafkarakter zou dragen, tegemoet te komen, is zij toen t.o. als „bijkomende straf” geconstrueerd. De hoofdstraf voor de oorspronkelijke Veenhuizenklanten, de bedelaars en landlopers, en voor de oorspronkelijke klanten van de Rijkswerkinrichting te Hoorn, de souteneurs, bestond uit 'n korte hechtenis, zodat het wel duidelijk was, dat het zwaartepunt geheel naar de „bijkomende straf” verplaatst was. De strafbare feiten zelve werden in de lijn van de tijd slechts als „overtredingen tegen de openbare orde” gekwalificeerd en de „bijkomende straf” werd hun opgelegd als „werkschuwen”, die weer aan geregelde arbeid zouden moeten worden gewend. De vaste klanten van het voormalige Veenhuizen beschouwden inderdaad deze inrichting als hun „tehuis” en hebben hun „bijkomende straf” nimmer als zodanig gevoeld. Als „heropvoedings-maatregel” bleek de laatste een volkomen mislukking, waarschijnlijk mede door het achterwege blijven van ernstige reclasseringsbemoelingen, en men kan slechts hopen, dat de nieuwe inrichting Beugelen te Staphorst, waar deze „ballingen der maatschappij” een nieuw onderdak zullen vinden, geen herhaling van het oude „Veenhuizen” zal worden. Het feit, dat het oude „Veenhui-

zen" door zijn vaste klanten als „tehuis" werd beschouwd, is op zichzelf reeds het bewijs, dat de maatregel die als „bijkomende straf" geconstrueerd was, een averechtse uitwerking had en in zijn combinatie met de onbetekenende z.g. „hoofdstraf" op een verkeerde tweeslachtige grondslag rustte.

Het falen van het geldende strafrecht. De Bewaringswet.

Het eigenlijke strafrecht faalde hier, omdat het strafbaar feit als een abstract gelegenheidsvergrijp los van zijn sociale structuur beschouwde. En de moderne richting kreeg tegen zulk een theoretische strafrechtsdogmatiek 'n veel te gemakkelijk spel. Nog veel sterker spreekt dit, wanneer wij de z.g. bewaringsmaatregel tegen beroeps- en gewoontemisdadigers in zijn dualistisch geconstrueerde verhouding tegenover de aan deze delinquenten opgelegde straf in het oog vatten. Dat deze „maatregel", wanneer hij eindelijk zal worden ingevoerd voor de 'ertoe veroordeelden als straf, ja zelfs als 't zwaartepunt van de hem opgelegde straf zal worden beschouwd, is eenvoudig niet te betwisten. Maar deze delinquenten zullen zich op grond van de neo-klassieke theorie van de Bewaringswet zelve er terecht op kunnen beroepen, dat hun deze straf „onverdiend" wordt opgelegd. Hier doet zich dus ten aanzien van de vervaging der grenzen tussen straf en maatregel precies het omgekeerde verschijnsel voor als bij de z.g. „bijkomende straf" van plaatsing in een R.W.-inrichting.

Het regiem van het toekomstig bewaringsgesticht zal heel wat zwaarder moeten zijn dan dat van een open strafdak. En de moderne richting kan van haar standpunt terecht opmerken, dat de neo-klassieke scheiding van straf en maatregel er toe dwingt eerst dan met doeltreffende maatregelen ter beveiliging van de maatschappij in te grijpen, wanneer terwille van een levensvreemd vergeldingsdogma de beroepsmisdadiger eerst een behoorlijk strafregister kan tonen.

In de M.v.T. bij het wetsontwerp blijkt de Minister de suggestie van de commissie Fick te willen volgen, om met de invoering van de bewaringsmaatregel nog te wachten tot in

de gevangenis, die overeenkomstig het differentiatie- en selectiestelsel in 't bijzonder voor de detentie van beroeps- en gewoontemisdadigers zal worden aangewezen, voldoende ervaring met de behandeling van deze „zwarte jongens" zal zijn opgedaan.

Iets nieuws is echter, dat de Minister de vraag wil onder ogen zien, of deze bewaring niet beter als een derde onderdeel van de strafrechtelijke ter beschikkingstelling dan als een instituut sui generis kan worden beschouwd.

Hoe dit ook zij, de etikettering als straf of maatregel heeft in het systeem van het wetsontwerp zijn principiële betekenis verloren en ook de bewaring zal in de wijze van tenuitvoerlegging inderdaad een straf worden. Maar dan een straf waarvoor in het dualistisch systeem van de Bewaringswet en van ons Strafwetboek geen rechtsgrond valt aan te wijzen en die ook in de meeste gevallen te laat zal komen om voor heropvoeding van de delinquent en doeltreffende beveiliging van de maatschappij nog iets te betekenen. Want zelfs gesteld, dat men alle reeds door de wol geverfde zwarte jongens voor geruime tijd geïnterneerd had, dan zal weer een jongere generatie in de onderwereld hun plaats innemen, die men dan weer eerst naar de oude methode hun strafregister moet laten volmaken, vóór men ook hen aan de bewaringsmaatregel kan onderwerpen.

Het fiasco van de Bewaringswet in Engeland.

In Engeland heeft het dualistisch stelsel van de daar ingevoerde Bewaringswet definitief fiasco gemaakt en de nieuwe Criminal Justice Act, waarvan Mr Muller in 't Maandblad voor Berechting en Reclassering van Nov. '48 een belangwekkend overzicht gaf, heeft nu ook reeds met het dualisme gebroken. Terwijl de oude wet het uitspreken van „preventive detention" slechts toestond in combinatie met ten minste drie jaar gevangenis, kan volgens de nieuwe regeling de bewaringsmaatregel zonder combinatie met straf worden opgelegd. Men hoopt daarmee het bezwaar van de Britse strafrechter tegen de toepassing van de oude wet te ondervangen.

Maar Mr Muller deelt deze hoop blijkbaar niet: „Wij vrezen”, zo schreef hij, „ dat men zich, althans voor de naaste toekomst, misrekent. Want de wat ouderwetse jurist zoekt alleen de evenredigheid tussen misdrijf en straf en hij heeft dus tegenzin tegen de z.i. onevenredig lange duur van de gedwongen, op straf gelijkende internering.”

Ik zie de werkelijke situatie enigszins anders. Zolang de wetgever zelve de beroeps- en gewoontemisdad blijft uiteenknippen in een stel abstracte gelegenheidsvergripen en de horizontale, uiteenlopende gelegenheidsdelicten omspannende, structuur van deze typen delicten negeert, kan men de rechter niet van ouderwetsheid beschuldigen, wanneer hij zich ook bij de afweging van de evenredigheid tussen misdrijf en straf aan deze wettelijke strafrechtsdogmatiek houdt. Hier zijn slechts twee oplossingen denkbaar: óf de wetgever breke met de gehele strafrechtsdogmatiek en zette hier in consequent modernistische lijn 't strafrecht om in een stelsel van therapeutische maatregelen tot bestrijding van de beroeps-criminaliteit, waarbij de begrippen delict, schuld en vergelding naar 't museum van dogmatische oudheden verwezen worden; óf wel de wetgever legge een gezonde, aan de structuur der sociale realiteit georiënteerde, strafrechtsdogmatiek aan zijn delictsomschrijvingen ten grondslag, waardoor de strafvergoeding, voorzover zij inderdaad te pas komt, in werkelijke harmonie met de eisen van heropvoeding en sociale beveiliging kan worden gevat. 't Onderscheid tussen straffen en principieel buiten het strafrechtelijk terrein gelegen sociaal preventieve en opvoedingsmaatregelen zal nimmer mogen vervagen, zolang men aan een wezenlijk strafrecht wil vasthouden. Maar 't mag niet, gelijk in de neo-klassieke dogmatiek, dienst doen, om een compromis te bezegelen tussen een levensvreemde strafrechtstheorie en een de eisen der gerechtigheid negerende sociaal-criminologische therapie. In dit kader is de vervaging der grenzen een innerlijke noodzakelijkheid en komt het strafrecht en met het strafrecht de principiële grondslag der reclasering inderdaad in gevaar.

Het strafrecht verkeert in gevaar door de innerlijke verstening der strafrechtsdogmatiek.

Een der vraagpunten voor het in 1950 te 's-Gravenhage te houden twaalfde congres van de Internationale penale en penitentiaire Commissie luidt:

„Welke maatregelen zouden het meest geschikt zijn om, met terzijdestelling van de straf, toch te voldoen aan de eisen van een humaan stelsel van maatschappelijke verdediging?”

De formulering van dit vraagpunt is een symptoom van het hier gesignaleerde gevaar. Het strafrecht verkeert in gevaar, niet door de verheugende hervorming van het gevangenisstelsel, maar door de innerlijke verstening van de dogmatische theorie, waarop men de omschrijving der strafbare feiten heeft gebaseerd.

In het V.V. op de Justitiebegroting is bij alle instemming met de voorgenomen penitentiaire herziening de ongerustheid van verscheiden kamerleden ten aanzien van de grondslagen van het strafrecht tot duidelijke uitdrukking gekomen. Maar 't is m.i. beter en vruchtbaarder de oorzaken bloot te leggen, die 't gevaar in het leven hebben geroepen, opdat men ook de wegen lere vinden, om het te bezweren, zolang het nog tijd is.

Ik stap hiermede van 't eigenlijke thema van mijn openingsrede af, om nog enkele opmerkingen te maken over de problemen, waarvoor de reclaseringsarbeid zal worden gesteld door de aanstaande liquidatie van de Stichting Toezicht Politieke delinquenten, en over de interne organisatie onzer Vereniging.

De Reclasering en de a.s. liquidatie van de Stichting Toezicht Politieke delinquenten.

Wat het eerste punt betreft, de Stichting Toezicht Politieke delinquenten zal op 1 Jan. '50 worden opgeheven.

Terwijl ze op 1 Jan. 1949 nog 41847 personen onder haar toezicht had, heeft men in zó snel tempo de niet strikt noodzakelijke gevallen van ondertoezichtstelling afgevoerd, dat volgens globale berekening op 1

Jan. 1950 nog slechts 10.000 gevallen zullen overblijven, waarvan men de kern van eigenlijk criminelen thans naar de gewone reclassering wil overhevelen. Deze criminele kern wordt ruw geschat op 3 à 2000 pers. Het is duidelijk, dat de instellingen hier voor een uiterst moeilijk probleem worden geplaatst.

De Stichting heeft op **massale schaal** moeten werken, wat reeds een simpele vergelijking van het aantal der op 1 Jan. van dit jaar onder haar toezicht staande personen met het totaal-aantal van de onder patronaat van de gezamenlijke reclasseringsinstellingen gestelde delinquenten aantoont.

Volgens mededeling van 't Maandblad voor Berechting en Reclassering bedroeg dit laatste per 1 Jan. 1948 niet meer dan 11.000, d.w.z. nog geen vierde gedeelte van dat der nog op 1 Jan. 1949 onder toezicht der Stichting staande politieke delinquenten.

De normale reclassering kan naar haar aard niet massaal werken. Zij kan haar taak slechts in strenge **individualisering** volbrengen en zij komt reeds krachten te kort voor 'n behoorlijke behandeling van de aan haar toegewezen reclassenten. Hier komt nog bij, dat 't toezicht op de politieke delinquenten de Stichting voor tal van vragen stelde, die zonder ingrijpen van de wetgever, onoplosbaar bleken. Men denke slechts aan 't massale verlies van het **Nederlandschap**, waarbij volgens mededeling van de Minister in de Eerste Kamer niet minder dan 60.000 personen (de vrouwen van de betrokken mannen inbegrepen) betrokken waren, aan de problemen der woningvoorziening, van 't verval der pensioenrechten, van de verbeurdverklaring der vermogens en onder beheerstelling, enz., enz. De Stichting beschikt over een aantal ambtenaren, die in zulke kwesties gespecialiseerd waren en dus al spoedig wisten of aan de zaak iets te doen was of niet. De reclasseringsinstellingen daarentegen missen op dit punt iedere ervaring.

Er is thans overleg gaande met de Instellingen en de Centrale Vereniging om een weg te vinden, die tot een overheveling van de wezenlijk criminele politieke delinquenten naar de gewone reclassering zal kunnen lei-

den en ook onze P.C.R.V. zal zich hierover dus moeten beraden.

Eén ding staat m.i. vast, n.l. dat onze Vereniging niet zal kunnen ingaan op de suggestie, het restant der voor toezicht in aanmerking komende gevallen eenvoudig om te slaan over de vier landelijke organisaties. Onze Vereniging zal m.i. volkomen vrijheid moeten behouden om individueel de gevallen te beoordelen, waarvoor zij de verantwoordelijkheid kan aanvaarden, gelijk onze afdeling Amsterdam dit tot nu toe gedaan heeft. En evenmin zullen de instellingen zonder meer het ambtelijk apparaat van de Stichting kunnen overnemen en zich aldus met een gedeelte van de liquidatie dezer laatste kunnen belasten.

Maar dit vooropgesteld, geloof ik, dat wij ons ten volle bereid moeten tonen, de wezenlijke reclasseringsgevallen, die in het kader van de doelstelling onzer Vereniging liggen, mede voor onze rekening te nemen.

Problemen in onze interne organisatie.

Dit zal dan op een nieuwe belangrijke verzwarende van onze taak uitlopen. Is onze bestaande organisatie hiervoor berekend? Zeker niet zonder ambtelijke hulp, op welke wijze die dan ook zal moeten worden ingeschakeld. Daarmede kom ik vanzelf weer tot 't oude organisatorisch probleem: de verhouding van het ambtelijk element tot ons vrijwilligersstelsel, een vraagstuk, dat nu van twee zijden tegelijk in 'n acuut stadium is gekomen. Want behalve de eventuele overneming van een gedeelte van de taak der Stichting Toezicht Pol. Delinquenten, die ons tenslotte slechts voor een binnen afzienbare tijd aflopende verzwarende van onze taak zou stellen, hebben wij blijvend te rekenen met de sterke verzwarende van de aan onze Voorlichtingsdienst gestelde eisen in verband met de hervorming van het gevangeniswezen. Reeds thans is het noodzakelijk gebleken in enige afdelingen particuliere ambtenaren in te schakelen en zij die van meetaf voor de handhaving van ons vrijwilligersstelsel pal hebben gestaan, zullen zich misschien afvragen, of wij thans bezig zijn onze vroegere gedraglijn, waaraan onze belangrijkste af-

delingen haar bloei danken, prijs te geven. Op deze twijfelmoedige vraag kan ik slechts in beslist ontkennende zin antwoorden. Wij willen ons vrijwilligersstelsel houden. Voorzover wij bij de uitbreiding onzer taak in onze zwakkere afdelingen ambtenaren niet geheel kunnen missen, zien wij hun taak in de eerste plaats als een leidgevende en stimulerende. Een ambtenaar, die niet begrijpt, dat hij vrijwilligers om zich moet verzamelen, wordt 'n wezenlijk gevaar voor de waarachtige bloei van ons werk.

Ik zou dit nog eens met nadruk willen zeggen aan het adres van enkele afdelingen, die de hulp van het Hoofdbestuur hebben ingeroepen, om de toestemming van het Departement voor de aanstelling van een bezoldigde kracht te verkrijgen.

Dat onze Drentse afdeling, die tot nu toe alleen met vrijwilligers werkte, 'n ambtenaar heeft gekregen, had 'n zeer bijzondere reden. Deze ambtenaar, die reeds enige tijd aan het centraal bureau onzer Vereniging werkzaam was, zal een in 't kader van ons werk onmisbare taak hebben te vervullen in de nieuwe gedifferentieerde strafgestichten, die geleidelijk op 't terrein van 't voormalige Veenhuizen zullen worden gevestigd. Wij willen daarmede 't gevaar opvangen, dat wegens de geheel excentrische ligging dezer gestichten het bezoek aan de daar gedetineerden achterwege zou blijven. En wanneer men weet, welk 'n belangrijke plaats het voormalige Veenhuizen in ons vernieuwde gevangeniswezen zal innemen en dat algemeen gezegd werd, dat 't bezoek van de zijde der instellingen hier zo goed als uitgesloten moest worden geacht, dan zal men verstaan, dat de P.C.R.V., die aan dit bezoek 'n zeer bijzondere waarde hecht, tijdig maatregelen heeft getroffen om haar geregeld contact met de hier gedetineerden te verzekeren. 't Betreft hier 'n ambtenaar, die zelf uit 't keurcorps onzer Groningse vrijwilligers is voorgekomen

en die dus zeker de waarde van de opleiding van vrijwillige krachten zal beseffen.

Wanneer, gelijk in het wetsontwerp wordt voorgesteld, de verplichting voor de gedetineerden tot deelneming aan de godsdienst-oefeningen behoudens uitdrukkelijke vrijstelling zal vervallen en ook het verbod van verandering van godsdienst tijdens de detentie zal worden opgeheven, dan wordt het belang, gelegen in het geregeld bezoek van de zijde onzer instelling nog geaccentueerd. Want al ligt de geestelijke verzorging als zodanig op het terrein der kerken, ook voor ons reclasseringswerk is zij van primair belang.

En hiermede, dames en heren, ben ik aan het einde gekomen van wat ik u ditmaal te zeggen had.

Naarmate onze taak zwaarder wordt, beseffen wij des te dieper onze tekortkomingen. Te dieper bovenal onze volkomen afhankelijkheid van Christus Jezus, Die niet tevergeefs gezegd heeft: „Zonder Mij kunt ge niets doen”. In de onzaggelijke tijd, waarin wij leven, en die de wereld steeds nader tot de eindcatastrophe schijnt te voeren, wordt ook ons geloof op de laatste en beslissende proef gesteld. De lampen, die de Westerse mensheid zichzelf ontstoken had, branden laag, zij gaan uit. Nimmer heeft het proces der geestelijke ontworteling in het avondland zulke afmetingen aangenomen als na de beide wereldoorlogen.

Maar de lamp van het Evangelie blijft branden voor allen, die zich tot haar licht keren. En ziende op dit licht, dat door geen aardse machten kan worden uitgeblust, vatten wij moed ook voor de toekomst van ons reclasseringswerk. In de kracht van Christus en in Zijn kracht alleen zal dit werk vrucht dragen boven menselijke verwachting en berekening. En hiermede verklaar ik onze jaarvergadering geopend.